

stvo — kakor dosedaj — tudi v prihodnje vzgajati izročeno mladino v iskrenem patriotičnem duhu in v neomajni zvestobi do presvetlega cesarja Karla in do vse prejasne hiše Habsburške!

Vaše preblagrodje pa prosimo, da bodite pred najvišjim prestolom tolmač vseh naših čustev, čustev najgloblje in najsrčneje žalosti zaradi smrti cesarja Franca Jožefa I. in čustev vdanosti in neomajne zvestobe do Njegovega Veličanstva cesarja Karla! —

Gosp. deželni predsednik se je z laskavimi besedami zahvalil deputaciji za izraze sožalja. Poudarjal je, da je učiteljstvo pokazalo, kakor vselej tudi ob smrti ljubljenega vladarja svojo lojalnost in pravi patriotični duh, ker je takoj v prvih urah, ko je zadela vso Avstrijo največja nesreča, poslalo tu sem svoje zastopnike, da po njih duška svojim notranjim čustvom. Zagotovil je deputacijo, da bo rade volje sporočil izraze sožalja in vdanosti pred stopnice Najvišjega prestola.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 15. decembra 1916.

„Primorske Novine“ poročajo, da je slovensko učiteljstvo ob vsem svojem mizernem gospodarskem položaju nabralo nad tri milijone kron za „Rdeči križ“ in druge vojnopomožne namene.

Vojna.

MARTIN GOSAK.

Martin Gosak je padel na italijanskem bojišču. — Tako se glasi poročilo; pusto in dolgočasno, ne zna dobiti poti do src. Pravijo, da je človek prilagodljiv — zares, tudi človekovo srce se je čuda prilagodilo razmeram tega časa, pusta kepa ledu ga obdaja kakor oklop; ostra mora biti puščica, da prebije to pusto skorjo in se pririje do gorkega valovanja krvi...

Na goriškem učiteljsku sva se spoznala. Ni nosil ne črne kravate ne širokokrajnega klobuka — sredi množice je stal skrit. Ali na videz drugim tako podoben, kako je bil v resnici od vseh različen! Sredi družbe je bil njen člen; ko je bil pa sam, je zaživel svoje novo življenje, svoj novi svet. Dobro se ga še spominjam, sedečega pri mizi, s cigareto in s kupom manuskriptov v roki: „Vidiš, kaj hočem! — Podati je potreba nekaj povsem novega, nekaj, o čemer se ljudem niti ne sanja! — Čemu premlevati že stokrat obdelane snovi, s starimi frazami še povrh — seži po novem, slikaj z novimi besedami, nametaj novih barv, da zažari vse v novem lesku!“ In o svojem delu je sanjal večkrat in tako ob drugi priliki: „Moja prva knjiga mora biti kot granata, da uniči vse naše nepošteno kritike; onemeti morajo vsi nespošteni jeziki!“ — Tedaj komaj si naredim pot za novo delo! — Kje je Tvoja prva knjiga in kje so Tvoje naslednje, Martin! — Veja v cvetju je sanjala v solncu, pa je prišel vihar in jo je polomil... Ali ne bodimo sentimentalni, saj je tudi on sovražil to epidemijo mladih sjudi — v dno srca skrijmo vso grenkost: zacelijo naj se vse rane, a v nas naj oslone moč! — Padajo ljudje s hrepenenjem v srce, vzemimo mi, ki ostanemo, še njih hrepenenje in s podvojeno voljo hodimo za svojimi smotri! — Martin Gosak je dočrpal pred dvema letoma maturo na učiteljsku v Gorici. Čeprav eden najbolj nadarjenih učencev, se ni rinil v šoli nikdar v ospredje. Svoj prosti čas je porabljal za učenje jezikov, med drugimi se je učil tudi latinščine, ker je mislil maturirati tudi na gimnaziji. Najrajši pa se je pečal z literaturo in je tudi sam pisal. Svoje prve stvari je objavil v „Zori“, kjer ga Velikonja jako hvali. Ko je bil potrjen ka vojakom, je pustil še precejšnjo množino rokopisov pri svojem stricu v Gorici. Če se rokopisi niso poizgu-

bili, ali bi ne bilo dobro, da jih shranijo? Mnogo je takšnih, ki so komaj začeli pisati, ki so se pripravljali na pot, ko jih je strla usoda — in ali bi ne bilo dobro zbrati najboljše, najdovršnejše stvari teh mladih ljudi ter izdati njim v najlepši spomin vsaj skromno knjigo? —

Albert Širok.

KRVAVI KRAS.

Podoba burnega življenja — Kras, si od nekdanj dom mučenja: Benetke vzele so ti čar, oropal te prsti vihar. Požar sveta ti v srce liže, podzemskim čudom tvojim bliže italijanski grom besni, okostje skalno ti drobi. Pa čudežno okostje skalno last Avstrije ostane stalno; ko Lah z udarcem pridrvi, v množini ga nazaj dobi. Dovolj orjaštva v sebi kriješ, vsak rimski krut naval odbiješ, junaški orel naš budi, načrta vrag ne izvrši! Izkuša skrbati si zobe, strel laški treska v skalne robe: Naš lev, v osrčju tvojem skrit, zarjove: „Stoj, sovrag srditi!“ Razjedeno ti je skalovje, krvi studencev je domovje, v junaštvu slavi zažari, ko boj orjaški izbesni. Neurja pa uspeh bo ta-le: Rim grob svoj seka v tvoje skale, želel je Avstrije pogin, on sam pa bo kup razvalin!

Josip Čonč.

POZDRAV Z BOJIŠČA.

S severnega bojišča smo prejeli z dne 6. novembra 1916 to-le vojnopoštno dopisnico: Ob pričetku druge serije svojega življenja v strelskih jarkih se iskreno spominjam vseh, ki jih združuje „Učit. Tov.“ — Javil sem se bil prostovoljno v fronto. Dodelili pa so me k novemu regimentu, česar nisem pričakoval. Zato se mi zbuja po mojih nepozabnih ljubljanskih planincih, ki so sedaj daleč od mene, pravcato domotožje. Ali povelje je povelje! Cesarju treba služiti povsod, na severu, kakor na jugu. — S tovariškimi pozdravi! — Vilko Mazi, praporščak.

SVARILO.

Iz raznih pojavov se da sklepati, da se v inozemstvu živahno deluje na to, da se zavede v naši oblasti nahajajoče se vojne ujetnike k begu. Ker je s pobegom vojnih ujetnikov združena velika nevarnost in velika škoda za lastno armado, se občinstvo pozivlja k sodelovanju, da se ubeg vojnih ujetnikov prepreči s tem, da takoj naznanijo sumljive osebe, ali pojave, ter da prime osebe, o katerih se sumi, da so pobegli vojni ujetniki. Kdor pa beg vojnih ujetnikov podpira ali opusti preprečanje njih pobega ali ga ne naznani, je kriv hudodelstva proti vojni moči države in se vojaško strogo kaznuje. Vsakogar se tedaj svari, pobegle vojne ujetnike pod streho jemati ali jim s hrano, pokazanjem pota, z obleko ali na drug način pri nadaljevanju pota pomagati. Ker se poslužujejo pobegli vojni ujetniki čisto civilne obleke, se zaradi ogiba težkih zakonitih posledic vsakomur priporoča najskrajnejša previdnost pri občevarju s tujimi osebami.

PAVEL DESCHANEL O NEMČIJI IN NEMŠKI FILOZOFIJI.

Predsednik francoske zbornice Pavel Deschanel je imel na letni skupščini akademski govor, ki je karakterističen za mišljenje vodilnih francoskih krogov. Goethejeva in Schillerjeva Nemčija — je rekel Deschanel — je že davno propadla, pruski duh je zavladal nad njo in z njim tudi temeljna njena tendenca: osvojevalni nagon. Fichtejeva in Heglova filozofija je izkušala dati temu nagonu, ki globoko korenini v instinktu rase, motivacijo in upravičenje. Ta filozofija proglašala državo za nekaj absolutnega ter zahteva napram njej brezpogojno pokorščino. Nemški intelektualci so zato postopali popolnoma konsekvntno, da sta duh nemških armad in duh nemške znanosti eno in isto. Za nas Francoze, pravi Deschanel, je obramba mej glavna stvar. Dokler stoji sovražne čete le nekaj dni oddal od Pariza, tako dolgo ne bo miru. Ali se bomo sedaj boljše učili iz zgodovine kakor v prejšnjih časih? Ako ostaneta Avstrija in Nemčija nerazkosani, bosta, akoravno oslabiljeni, tvorili še vedno blok 100 milijonov ljudi, ki bi pomenjal stalno opasnost za mir Evrope. „Journal des Débats“, ki objavlja Deschanelov govor, pristavlja, da je francoski narod nekdanj čutil v sebi največjo mržnjo proti vsemu, kar je nemškega, kakor je gojil vedno največje sim-

patije za vse, kar je slovanskega. Navzlic temu si Francozi glede svoje politike napram Nemčiji še vedno niso popolnoma edini. Složni so sicer v tem, da se mora pruski militarizem uničiti, nekateri pa menijo, da bi meglo priti do sporazuma z južnimi Nemci, kakor dabi bili ti manj nemški, kot so njihovi severni rojaki. Baš Hegel, ki je absolutizem države najbolj zastopal, je južni Nemec. Naše mesto je na strani Slovanov, tam moramo ostati. „J. d. D.“ poudarja, da se v postopanju proti Nemcem pri ureditvi nove Evrope ne bo smel upoštevati niti narodnostni princip, ker bi bilo to v očitno škodo alirancem!

POSLEDICE GALIŠKE AVTONOMIJE.

Praški „Venkov“ objavlja razgovor z odličnim članom češke konservativne (aristokratske) kurije, ki se je o posledicah popolne odločitve Galicije od ostalih kronovin izrazil takole: Ako odločijo Nemci Galicijo od Avstrije tako, da z nami ne bo imela niti skupnega parlamenta, potem pospešijo proces, ki nanj danes niti ne mislijo. Popolna samostojnost Galicije postavi vprašanje federalizma na dnevni red. Ako nemške stranke danes priznavajo, da je dobro deliti državo na posamezna samostojna ozemlja, potem nam ne preostaja ničesar drugega, kakor izvajati iz tega principa vse nadaljne in naravne konsekvence. — Z Dunajo poročajo: Oficialna krščanska socialna stranka se je izrečila za radikalne nemške zahteve, med katerimi se nahaja ona po popolni odločitvi Galicije; trezni dunajski rotovski krogi so zaradi tega jako razburjeni, ker so prepričani, da pomenja odločitev Galicije velik udarec za Dunaj in to v gospodarskem in političnem oziru. Politiško prvenstvo Dunaja, s katerim so združene ogromne gospodarske koristi, temelji med drugim na dejstvu, da je Avstrija skoro za 8 milijonov prebivalcev močnejša, kakor Ogrska. Po izločitvi Galicije in Bukovine bi šla Avstrija za 1 milijon prebivalcev manj, kakor Ogrska. In ne le to: madžarska politika stremi za tem, da si pridobi Poljake, in v Budimpešti računa, da bi iz avstrijskega parlamenta izločeni deželi v bodoče sodelovali v vseh monarhijskih sejičjih vprašanjih z Madžari in ne z Avstrijci. S tem bi bilo težišče politike monarhije trajno preloženo v ogrsko glavno mesto, Budimpešto bi definitivno premagala Dunaj. Zgoraj omenjeni dunajski krogi že vidijo čas, ko se bo tudi diplomacija preselila v novo glavno mesto monarhije v Budimpešto. Preložitev političnega težišča v ogrsko glavno mesto pa pomenja tudi konec odločilnega nemškega vpliva na visoko politiko monarhije.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Dragotin Rostohar, nadučitelj v Cerkljah pri Kostanjevici, 5 K 10 vin.; Tonica Kračmanova, učiteljica v St. Lenartu pri Laškem trgu, 2 K; Šolska mladina v Kamniku z gledališko predstavo 150 K. Dnevi darovanja, in sicer: šolsko vodstvo v Skocijanu pri Turjaku, 62 K; v Črnučah 36 K; v Pirničah 27 K 50 vin.; na Barju v Ljubljani 12 K 40 vin.; ravnatelj Fr. Robič in učitelj Fr. Zaherl v Ljutomeru za oktober in november po 10 K = 20 K. skupaj 279 K.

V zadnji štev. izkazanih	225.165 K 37 v.
Danes izkazanih	279 „ „
Doslej nabranih	225.444 K 37 v.

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Za „Rdeči križ“ itd.	225.444 K 37 v.
III. vojno posojilo	278.748 „ 69 „
IV.	2.714.338 „ „
Srednje šole	39.554 „ 11 „
Končna vsota	3.258.085 K 17 v.

Važna razsodba upravnega sodišča.

VPOKOJENI UČITELJI-STROKOVNJAKI V OKR. ŠOLSKIH SVETIH.

Ali imajo vpokojeni učitelji-strokovnjaki kot taki pravico biti član okrajnega (mestnega) šolskega sveta, o tem vprašanju so se dandanes pri nas mnenja različna. Da bomo v tem za učiteljstvo in za vse tiste, ki imajo stik s šolstvom in učiteljstvom, važnem vprašanju na jasnem, zato objavljamo v naslednjem tozadevno razsodbo upravnega sodišča! Dne 11. julija 1914 je imelo upravno sodišče prve priliko, razpravljati o tem vprašanju. Češki ljudsko-šolski nadučitelj v Brnu, Ivan Havliček, se je pritožil proti naučnemu ministrstvu zaradi svojega članstva v okrajnem (mestnem) šolskem svetu. Imenovan nadučitelj je bil leta 1907. izvoljen za šest let v okrajni (mestni) šolski svet za mesto Brno. L. 1909.

je bil pa nadučitelj Havliček vpokojen. Zaradi tega je nastalo vprašanje, ali sme biti Havliček še nadalje član okrajnega (mestnega) šolskega sveta. Naučno ministrstvo je bilo mnenja, da mora Havliček izstopiti iz okrajnega šolskega sveta, češ, z vpokojitvijo je prenehal njegov mandat kot član okrajnega (mestnega) šolskega sveta. Proti temu odloku naučnega ministrstva se je pritožil Havliček na upravno sodišče. To je pa po daljšem posvetovanju razsodbo naučnega ministrstva kot v zakonu neutemeljeno razveljavilo. Volite se je po zakonitih predpisih pravilno vršila, ker je bil pritožnik takrat aktiven učitelj; ni pa nikjer zakonitih predpisov, da preneha biti vpokojeni učitelj tudi član okrajnega šolskega sveta, če ni tega mandata prostovoljno odložil. Sicer gre pa pri tej funkciji v prvi vrsti za strokovno znanje in ne za zastopstvo interesov učiteljstva; šolskega strokovnega znanja pa učitelj s svojim vpokojenjem gotovo ni izgubil in je kot vpokojenec še vedno učitelj-strokovnjak. — Pripominjamo, da je bil pokojni šolski ravnatelj Andrej Praprotnik član deželnega šolskega sveta za Kranjsko še dolgo dobo potem, ko je bil že v pokoju.

ZA UČITELJSTVO Z JUGA.

Odbor za begunce z juga se znova obrača s prošnjo na učitelje in učiteljice z juga, ki mu še niso poslali svojega naslova in nekaj podatkov o svojem sedanjem učiteljskem delovanju, naj to čimprej store.

V. vojno posojilo.

Raztoči uspehi dosedanjih vojnih posojil — zlasti sijajni izid IV. vojnega posojila — so dokaz neopogljive moči našega gospodarskega življenja in neomahljivega zaupanja ljudstva v bodočnost naše države. Ta veliki uspeh, za odločitev vojne pomembni uspeh moramo pripisati razumni razsodnosti najširših ljudskih krogov in preudarnemu skupnemu delovanju vseh gospodarskih sil. Tudi slovensko učiteljstvo ima ob tem uspehu odlično svojo zaslugo, o čemer govore izkazi v našem listu. Oddaja V. vojnega posojila, ki njega podpisovanje poteče dne 16. t. m., nas stavlja znova pred nalogo, da napremo vse sile in slavnim zmagam naše nepremagljive vojske pridenemo še sijajno zmago na gospodarskem polju!

Velika ozemlja sovražnih dežel imamo kot dragoceno jamstvo za zmagonosni konec trdnjo v rokah in z neomajno nado zaupamo v moč našega zmagovitega orožja.

Tudi gospodarski in finančni odnosi so se povoljno razvijali; vojni izdatki so bili skoro izključno v prid tuzemstvu. Velikansko naraščanje vlog pri bankah, hranilnicah in zadružnih kreditnih zavodih je veselo dokaz, da nismo le nadomestili sredstev, ki smo jih odtegnili s prejšnjimi posojili na gospodarskem polju, da marveč omogočijo razpoložljiva sredstva, ki daleko prekašajo stanje pred IV. vojnim posojilom, sijajni uspehi V. vojnega posojila.

Dober uspeh vojnega posojila je izdatno sredstvo, da se skrajša vojna ter ustvari trden temelj gospodarstvu v miru. Vrhutega ni dvoma, da se z vojnim posojilom najvarnejše naloži imetje, ter jamči zanje vsa država in celokupno imetje ljudstva, ter je država v vseh okoliščinah v položaju, da izpolni v polnem obsegu dolžnosti napram upnikom posojila. Bilo bi nesmiselno, ako bi si hotela država — ki ima pač dolžnost in tudi moč, javna bremena po možnosti posameznih enakomerno porazdeliti — finančno pomagati s tem, da ne izpolnjuje prevzetih dolžnosti, ker more napraviti tak odbitek pri vsakem drugem dohodku.

Popolnoma je tedaj izključeno, da bi hotela država posebe obdavčiti vojno posojilo ali pa da bi sicer izdala naredbo, ki bi se z njo oškodovali ravno podpisovalci vojnega posojila. Država ne bo postopala slabše z lastnimi upniki kakor z imetniki drugih vrednostnih papirjev — nasprotno, rajša jim pojde na roke.

Državna uprava je že ugodila pot za pokritje obresti dosedanjih vojnih posojil s tem, da je odprla nove davčne vire. Da je bilo to že med vojno mogoče, je gotovo dokaz neomajne moči celokupnega našega gospodarstva.

Prepričani smo, da bo napredno slovensko učiteljstvo tudi ob podpisovanju V. vojnega posojila — kakor vedno doslej — storilo v polni meri svojo državljansko dolžnost v skupnem državnem interesu!

Podpisujte V. vojno posojilo!

O uspehih svojega dela za to posojilo nas takoj obvestite!